

механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ, 2013. С. 6–26.

9. Скакун О. Ф. Теория государства и права. Харків: Консум, 2000. 704 с.

10. Фалькина Т. Ю. Формы реализации права и механизм их осуществления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нижний Новгород, 2007. 25 с.

Корольчук Віктор Володимирович,

провідний науковий співробітник відділення організації наукової діяльності перемінного складу відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Анотація. Розкриті теоретико-методологічні, нормативно-правові аспекти дослідження дискримінації. Запропоновано заходи запобігання дискримінаційним проявам.

Ключові слова: дискримінація, запобігання дискримінації, антидискримінаційне законодавство.

Summary: The theoretical and methodological, regulatory and legal aspects of the study of discrimination are revealed. Measures to prevent discriminatory manifestations are proposed.

Keywords: discrimination, prevention of discrimination, anti-discrimination legislation.

Принципи рівності прав та можливостей є одними з основних у системі забезпечення прав людини. Забезпечення принципів рівності та недискримінації сприяє належній реалізації та користуванню всіма правами людини та іншими правами, встановленими законом. Порушення прав людини та інших прав, встановлених законом, ведуть до порушення принципів недискримінації. Найчастіше дискримінації піддаються представники груп меншин, групи осіб чи окремі особи, які є носіями певних ознак. В Україні дискримінації найчастіше зазнають особи або групи осіб за такими ознаками:

1) раса, національна або етнічна приналежність, належність до національних меншин;

2) належність до біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, а також інших уразливих категорій мігрантів;

3) релігійні переконання та інші вірування, належність до теїстичних громад;

4) стать;

5) сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність;

6) вік;

7) стан здоров'я, зокрема особи із інфекційними хворобами та інвалідністю.

У цьому контексті доцільним і виправданим є впровадження системи ранньої профілактики щодо забезпечення поваги до принципу рівності та систему запобігання порушенням прав людини та інших прав, це призведе до покращення ситуації з їх дотриманням та захистом і в подальшому успішної Державної політики протидії дискримінації.

Аналіз нормативно-правових актів, перелік яких не є вичерпним, у рамках зазначеної тематики можна поділити на:

I. Міжнародні нормативно-правові документи:

Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань. Проголошена резолюцією 36/55 Генеральної Асамблеї ООН від 25 листопада 1981 року;

Декларація про основні принципи, що стосуються внеску засобів масової інформації у зміцнення миру і міжнародного взаєморозуміння, у розвиток прав людини і у боротьбу проти расизму і апартеїду та підбурення до війни. Проголошена Генеральною Асамблеєю ООН з питань освіти, науки і культури на її двадцятій сесії 28 листопада 1978 року;

Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин. Прийнята резолюцією 47/135 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року;

Декларація про расу та расові заборони. Прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН з питань освіти, науки і культури на її двадцятій сесії 27 листопада 1978 року;

Конвенція ООН про права інвалідів. Набрала чинності 3 травня 2008 року згідно Міжнародного договору Генеральної Асамблеї ООН;

Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Прийнята 14 грудня 1960 року Генеральною Асамблеєю ООН з питань освіти, науки і культури на її одинадцятій сесії;

Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять. Прийнята 25 червня 1958 року на сорок другої сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці;

Конвенція про рівну винагороду. Прийнята 29 червня 1951 на тридцять четвертій сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці;

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Міжнародний договір, прийнятий в 1979 році Генеральною Асамблеєю ООН;

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Прийнята і відкрита для підписання і ратифікації резолюцією 2106 А (XX) Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1965 року;

Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього. Прийнята і відкрита для підписання і ратифікації резолюцією 3068 (XXVIII) Генеральної Асамблеї ООН від 30 листопада 1973 року;

Міжнародна конвенція проти апартеїду в спорті. Прийнята і відкрита для підписання і ратифікації резолюцією 40/64 Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1985 року;

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1966 році, зокрема статті 2, 3 і 26, тлумачення відповідних положень Пакту Комітетом ООН з прав людини, висловлених у Загальних коментарях Комітету № 18 і 29, а також рішеннях Комітету за результатами розгляду скарг на дискримінацію, які надходили до нього;

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1966 році, зокрема статті 2 і 3, а також тлумачення Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав у Загальному коментарі № 20;

Протокол про заснування Комісії примирення та добрих послуг для вирішення розбіжностей, які можуть виникнути між державами, які беруть участь в Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Прийнято 10 жовтня 1962 року Генеральною конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури на її дванадцятій сесії;

Універсальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році (Резолюція 217 А(III)), зокрема статті 1, 2 і 7, які гарантують усім людям рівність у гідності та правах без будь-якого розрізнення за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігійних, політичних та інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану, походження або за іншою ознакою, а також рівність перед законом та на рівний захист закону.

II. Нормативно-правові документи Ради Європи:

1) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи у 1950 році, зокрема стаття 14, а також Протокол № 7 (стаття 5) та Протокол № 12 до неї.

2) Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року, зокрема статті 4 та Е, а також правозастосовна практика Європейського комітету з соціальних прав.

III. Нормативно-правові документи Європейського Союзу:

1) Директива 2000/43/ЕС про рівне ставлення незалежно від расового чи етнічного походження,

2) Директива 2000/78/ЄС про загальні рамки для рівного поводження з громадянами у сфері зайнятості та праці

3) Директиви 2006/54/ЄС з реалізації принципу рівних можливостей та рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях праці та зайнятості.

4) Хартії основних прав Європейського Союзу (стаття 21), якою забороняється будь-яка дискримінація, зокрема за ознаками статі, раси, кольору шкіри, етнічного або соціального походження, генетичних характеристик, мови, релігії або вірувань, політичних та інших поглядів, належності до національної меншини, майнового стану, походження, обмеженої працездатності, віку або сексуальної орієнтації, виступає додатковим орієнтиром при реалізації Уповноваженим з прав людини цієї Стратегії.

IV Національні нормативно-правові документи:

1) Конституція України (статті 21, 24, 36, 38, 51 і 52).

2) Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

3) Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків».

4) Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

5) Закон України «Про національні меншини в Україні».

6) Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».

7) Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», інші законодавчі та інші нормативно-правові акти, зокрема укази Президента України і постанови Кабінету Міністрів України, та затверджені ними відповідні стратегії та плани заходів.

Як наслідок в державі реалізується Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року (наказ МВС України від 13 грудня 2017 р. № 1009) та Національний План дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2018 р. № 634-р).

В Плані заходів необхідно реалізувати систему запобігання дискримінаційним проявам, передбачивши наступні заходи:

Проводити аналіз системних проблем у сфері дотримання рівності та недискримінації та визначати необхідні заходи реагування;

Здійснювати періодичний аналіз та оцінку діяльності правоохоронних та інших державних органів щодо їх реагування на випадки дискримінації;

Ініціювати розробку дієвої системи збору відповідних статистичних даних для підтримки імплементації, а також оцінки ефективності реалізації антидискримінаційного законодавства;

Провести аналіз практики застосування антидискримінаційного законодавства та на його основі підготувати пропозиції щодо внесення в них поправок;

Провести консультації з ВССУ та ВАСУ щодо узагальнення практики застосування судами першої інстанції та апеляційними судами законодавства про забезпечення рівності та недискримінації та підготовки відповідних роз'яснень з питань застосування зазначеного законодавства;

Ініціювати питання приєднання та ратифікації відповідних міжнародних нормативно-правових документів у сфері забезпечення рівності та недискримінації

Ініціювати вдосконалення стандартів антидискримінаційної експертизи та механізмів її проведення;

Ініціювати питання розробки та прийняття урядом плану заходів із запобігання дискримінації в Україні;

Проводити постійний моніторинг ЗМІ щодо інформації про порушення принципів рівності та недискримінації, визначення та здійснення відповідних заходів реагування;

Здійснювати періодичні запити до правоохоронних органів та інших органів державної влади щодо отриманих ними скарг на дискримінацію та вжитих ними заходів;

Розробити стандарти ефективного моніторингу діяльності державних органів та осіб приватного права у сфері рівності та недискримінації;

Готувати та оприлюднювати тематичні (з окремих питань та ознак) доповіді щодо дотримання правових стандартів у сфері рівності та недискримінації;

Розробляти та проводити інформаційні кампанії з питань запобігання дискримінації;

Ініціювати розробку стандартів та процедур імплементації позитивних дій у суспільстві державними органами, щодо запобігання дискримінації. Широко розповсюджувати інформацію про таку діяльність;

Проводити тренінгові семінари з питань рівності та недискримінації для широкого кола цільових груп (правоохоронних органів, представників меншин, державних службовців, та ін.);

Проводити зустрічі з відповідними державними діячами для обговорення рекомендацій щодо просування принципів рівності та недискримінації;

Сприяти координації зусиль на всіх рівнях державного управління з метою просування принципів рівності та запобігання дискримінації;

Посилити діяльність державних органів у сфері рівності та недискримінації в регіонах;

Посилити та підтримувати тісну співпрацю з громадськими організаціями та профспілками, що займаються питаннями запобігання дискримінації. Залучати їх до волонтерської роботи у сфері запобігання та протидії дискримінації;

Ініціювати проведення заходів, щодо запобігання дискримінації з представниками меншин, а також із групами осіб чи окремими особами, які є носіями певних ознак;

Посилити та підтримувати співпрацю з державними та приватними науково-дослідницькими установами та організаціями для отримання доступу до відповідної інформації та розробок, а також стимулювання проведення досліджень з питань рівності та протидії дискримінації;

Встановити тісні двосторонні та багатосторонні зв'язки з міжнародними організаціями та організаціями ЄС, що займаються питаннями рівності, а також коаліціями у цій сфері, набути членства в таких коаліціях, для обміну перспективними практиками у сфері дотримання принципів рівності та недискримінації;

Започаткувати загальну та персоналізовану правову роз'яснювальну роботу суб'єктами запобігання дискримінації законодавства у сфері дотримання рівності, а також способів захисту прав людини.

Отже, забезпечення переліку цих заходів, що не є вичерпним, є головним обов'язком держави, для побудови партнерських взаємовідносин, співпраці між вразливими групами та державними органами в суспільстві, організацій стратегії запобігання дискримінації.

Тичина Дмитро Михайлович,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Анотація. Автором досліджені шляхи реалізації віктимологічних заходів запобігання на загальному, спеціальному та індивідуальному рівнях. Обґрунтовано та підтверджено кримінологічною практикою авторську позицію щодо змісту категорій кримінологічної віктимології, кримінології та кримінального права. Заходи віктимологічного запобігання злочинам диференційовано за трьома рівнями: загальним; спеціальним; індивідуальним.

Ключові слова: жертва, потерпілий, злочинець, віктимологія, віктимність, віктимізація, віктимологічний потенціал, віктимологічне запобігання злочинам.

Summary. The author investigates the ways of implementation of victimological prevention measures at the general, special and individual levels. The author's position on the content of the categories of criminological victimology, criminology and criminal law is substantiated and confirmed by criminological practice.

Keywords: victim, offended, offender, victimology, potential victim, victimization, victimological potential, victimological prevention of crimes.

У процесі свого розвитку кримінологія окреслила і свій предмет, до якого нині входять чотири основні елементи: злочинність як